

Lærerveiledning

Gerd Fredheim
Marianne Trettenes

LESING
i fagene

GAN Aschehoug

Innhold

MÅL MED BOKA

BOKAS OPPBYGNING OG INNHOLD

Stillasbygging
Strategilæring
Vurdering

BRUK AV BOKA

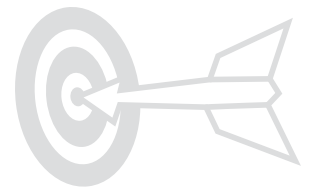
Modelleringstekstene
    Forforståelse
    Organisere kunnskap
    Refleksjon rundt egen læring
Fagtekstene
    A Mål
    B Læresamtalen
    C Lesefokus
    D Les teksten
    E Oppgaver
    F Jeg har lært

DEN SISTE TEKSTEN

LITTERATURLISTE

SAMMENHENG MELLOM TEKSTENE OG LÆREPLANEN

Mål med boka

Lesing i fagene inneholder to modelleringstekster, 22 fagtekster og en sluttekst som kan brukes i vurderingsarbeidet. Boka tenkes brukt jevnlig gjennom hele skoleåret som et supplement til den vanlige undervisningen i fagene matematikk, RLE, naturfag og samfunnsfag.

Gjennom arbeid med *Lesing i fagene* skal elevene lære hvordan de kan lese for å lære, og hvordan de kan øke leseforståelsen sin. Alle tekstene har fokus på førlesingsaktiviteter og hva som kan være nyttig å gjøre både under og etter lesningen.

Lesing i fagene er knyttet opp til fire fag. Der det er flere faglærere som underviser en klasse, bør kontaktlæreren ha ansvar for å samordne undervisningen i faglig lesing. Dette er ikke ensbetydende med at det kun er kontaktlæreren som skal undervise i og bruke *Lesing i fagene*. Kunnskapsløftet (2006) legger vekt på at alle lærere har ansvar for å undervise i lesing i sitt fag. Læreren som underviser i faget, kan bruke heftet som leseopplæringsverk – i kombinasjon med de ordinære fagbøkene som er valgt.

Målgruppen for *Lesing i fagene* er elever på mellomtrinnet. I denne elevgruppen vil det være store variasjoner i avkodingsferdigheter, ordforråd og bakgrunnskunnskaper. Prinsippet om tilpasset opplæring er viktig med tanke på å inkludere alle elevgrupper, derfor bør læreren vurdere følgende:

AVKODINGSFERDIGHETER

- Tekstenes vanskegrad er ikke differensiert, akkurat som i autentiske tekster. Dermed forutsettes det at læreren tilpasser bruken av boka for elever med forsinket avkoding. Det kan blant annet gjøres gjennom lytting til teksten eller hjelp til selve lesingen.

ORDFORRÅD

- Å lære nye ord er en viktig del av fagets egenart, og ordforrådet er avgjørende for leseforståelsen. Sentrale ord og begreper bør gjennomgås i forkant av arbeidet, særlig med tanke på elever med forsinket språkutvikling eller med minoritetsspråklig bakgrunn.

BAKGRUNNSKUNNSKAP

- Alle elever har ulik bakgrunn, dermed kommer de til å tolke tekstene i boka ulikt. Læreren bør tenke igjennom om det er noen forkunnskaper elevene må ha for å forstå hva tekstene handler om. Det kan hende at læreren må justere undervisningsopplegget, dersom det viser seg at noen grunnleggende kunnskaper mangler hos elevene.

Lærere og elever skal oppleve det hensiktsmessig å arbeide med denne leseopplæringsboka. Det er derfor lagt vekt på å skape sammenheng mellom tekstenes innhold og Kunnskapsløftets krav til lesing som grunnleggende ferdighet samt kompetansemålene etter 7. trinn. Koplingen mellom tekstene og læreplanens krav synliggjøres i en tabell lenger bak i lærerveiledningen.

Jevnlig bruk av *Lesing i fagene* vil bidra til å bevisstgjøre elevene på hvilke strategier som kan hjelpe dem i lese- og læringsprosessen, og hvordan de må forholde seg til sammensatte tekster med konkurrerende informasjon.

Bokas oppbygning og innhold

STILLASBYGGING

Læringsstrategier kan defineres som «bevisste tanker og handlinger som en person utfører for å nå bestemte mål» (Bråten, 2002). Bråten skiller mellom generelle læringsstrategier og lesestrategier, og disse deles igjen opp i undergruppene metakognitive strategier, utdypingsstrategier, organiseringsstrategier og hukommelsesstrategier.

Bokas første del, «Å lese for å lære», inneholder eksempler på organiseringsstrategiene tankekart og kolonnenotat. Boka viser hvordan disse læringsstrategiene kan nyttes for å utvikle en sammenhengende lese- og læringsprosess. «*Vygotsky fremhevet at effektiv undervisning har et dialogisk preg. Dette er grunntanken i hans begrep om den nærmeste utviklingszone: At barnet i utgangspunktet kan trenge assistanse fra dialogen med en voksen for å løse bestemte problemer. Dette vil trolig sette det i stand til å regulere denne typen problemløsningsdel selv, dvs. uten behov for noe dialogisk stillas*» (Bråten, 1996).

Lærerne må fokusere på elevenes forståelse og gi dem strategier for å organisere og lagre kunnskap. Det betyr at lærerne må være bevisst fire stadier i læringsprosessen:

1. Introduksjon – læreren må presentere og demonstrere arbeidsformen steg for steg, gjentatte ganger. Læreren skal fungere som modell og drive arbeidet framover, men elevene skal delta aktivt gjennom læresamtalen.
2. Modellering – læreren må «tenke høyt» om gangen i arbeidet: mål for aktiviteten, hva det er viktig å være oppmerksom på, og strukturen i arbeidet.
3. Lærerstyrt veiledning – elevene skal prøve å ta strategiene i bruk på samme måte som modelleringen fra læreren. Slik blir handlingen gradvis overført til elevene.
4. Selvstendig arbeid – elevene trenger tid til å gjøre arbeidsformen til sitt eget verktøy.

Lærernes samhandling med elevene er en svært viktig faktor i utviklingen av tankekart og kolonnenotat. Det er en gradvis overgang mellom de nevnte fire stadiene, og det fordrer dermed en gradvis selvstendigjøring av elevene.

STRATEGILÆRING

Bokas andre del, fagdelen, er delt inn i matematikk, RLE, naturfag og samfunnsfag. I hvert fag legges det vekt på at elevene skal lære tre overordnede strategier som styrker lese- og læringsprosessen:

- Forforståelse
- Organisere kunnskap
- Refleksjon rundt egen læring

VURDERING

I bokas tredje del kommer en sluttekst som er en mer sammensatt og krevende tekst enn modelleringstekstene og fagtekstene. Slutteksten skal representere et element av kvalitetssikring, der lærerne og elevene kan vurdere om den jevnlige opplæringen i faglig lesing har fungert etter intensjonene. Slutteksten representerer også mange av de lesetekniske utfordringene elevene møter i skolebøkene, oppslagsverk og annen faglitteratur.

Bruk av boka

MODELLERINGSTEKSTENE

Bokas første del viser hvordan elevene kan lære å øke egen forståelse gjennom bruk av tankekart og kolonnenotat. Elevene trenger å kjenne innholdet i begrepene og vite når det er formålstjenlig å bruke dem, slik at de egenhendig kan ta organiseringsstrategiene i bruk i fagdelen av boka.

Det er to tekster i bokas første del: en modelleringstekst som skal hjelpe læreren til å vise elevene hvordan de bør arbeide med en tekst før, underveis og etter lesing. Den andre teksten er en øvetekst. Begge tekstene er ganske like både innholdsmessig og layoutmessig. Vi har valgt dette bevisst, slik at tekstene skal bli underordnet fokuset på innlæringen av tankekartet og kolonnenotatet. Vi har lagd oppgaver til øveteksten, slik at elevene får trent på det som bør gjøres før, under og etter lesing av teksten.

FORFORSTÅELSE

Med forforståelse mener vi elevenes evne til å skaffe seg oversikt over fagstoffet og kombinere dette med det de vet om emnet fra før, det vil si bakgrunnskunnskap. Mange elever tar som regel fatt på lesingen uten først å ha fokusert på den bakgrunnskunnskapen de måtte ha om emnet. En av de faktorer som skiller bevisste lesere fra ikke fullt så bevisste lesere, er evnen til å aktivere bakgrunnskunnskap. Elevene øker leseforståelsen gjennom kopling av ny informasjon fra teksten med egen bakgrunnskunnskap. Alle erfaringer, opparbeidet både i og utenfor skoletiden, påvirker elevenes forforståelse.

Gjennom lærerens undervisning og modellering må elevene erfare at det er enklere å tilegne seg ny viten når denne kobles sammen med tidligere kunnskaper.

ORGANISERE KUNNSKAP

«Elevene forstår og husker ideer bedre når de må omforme ideene fra en form til en annen. Tydeligvis er det i denne omformingsprosessen at forfatterens ideer blir leserens ideer, og dette gjør dem lettere å huske» (Pearson og Fielding, 1991).

Kunnskapsløftet (2006) definerer læringsstrategier som framgangsmåter elevene bruker for å organisere egen læring. Ulike organiseringsstrategier er en av flere hovedkategorier av læringsstrategier som har vist dokumentert effekt i læringsprosessen (Elstad og Turmo, 2006).

Den dyktige leseren vurderer formålet med lesingen, skaffer seg oversikt over lærestoffet og aktiverer bakgrunnskunnskap.

Læresamtalen skal forberede elevene på å forstå det de skal lese. Da er det viktig at elevene gjennom denne samtalen får erfare nytten av å ha fokus på strukturelle virkemidler som:

- overskrift og underoverskrift
- bilder, illustrasjoner, tabeller og figurer
- innholdsfortegnelse
- faktaboks
- fotnote
- tekst til bilder, illustrasjoner, tabeller og figurer

REFLEKSJON RUNDT EGEN LÆRING

Refleksjon rundt egen læring handler om at eleven overvåker egen læringsprosess, det vil si at han / hun er seg bevisst HVA han / hun skal lære, HVORDAN han / hun lærer og HVORFOR han / hun har lært / ikke lært. Gjennom systematisk undervisning – over tid og i alle fag – må eleven

bevisstgjøres på og oppleve nytten av å planlegge, overvåke og vurdere egen læring.

Det sosialkonstruktivistiske kunnskapssynet som har sitt utspring fra Piaget (1954) og Vygotski (1978) er ifølge Kunnskapsløftet (2006) styrende for skolens undervisning. I heftet *Elever. Lærere. Læringsstrategier* (2007) oppsummeres dette slik:

- Læring kommer ikke av seg selv.
- Læring forutsetter arbeid.
- Det er viktig å arbeide ut fra tydelige læringsmål.
- I læringsprosessen er det viktig med struktur, oversikt og forenkling.
- Læring skjer i samspill med omgivelsene, hvor kompetente andre er viktige for å utvikle elevenes allerede eksisterende kunnskap.

FAGTEKSTENE

Bokas andre del er delt inn i tre oppgavefelt. Oppgavene i de blå feltene skal gjøres FØR elevene leser, oppgavene i de gule feltene skal gjøres MENS de leser og oppgavene i de grønne feltene skal gjøres ETTER at hele teksten er lest.

A MÅL

Vi er opptatt av at elevene skal vite hva de skal lære ved å arbeide med teksten. Målene dekker tekstkunnskap, fagkunnskap og strategilæring. Læreren og klassen bør gjennomgå disse i fellesskap, og læreren bør få elevene til å forklare med egne ord hva det er de skal sitte igjen med etter å ha arbeidet med dette tekstoppslaget. Slik hjelper vi elevene med å målrette og motivere til egen arbeidsinnsats.

B LÆRESAMTALEN

Denne delen av arbeidet bør også skje i fellesskap i klassen.

I denne dialogen legges elevenes grunnlag for forståelse, og det som kommer fram i denne fasen, skal «bli med videre» i elevenes lesing. Elevene trenger hjelp fra lærer og medelever for å aktivere bakgrunnskunnskap og få oversikt over lærestoffet. Vår erfaring er at jo større vekt læreren legger på å skape oversikt og få fram elevenes erfaringer, jo større blir grunnlaget for å forstå. Elevene vil oppleve mestring, som igjen er et godt utgangspunkt for motivasjon.

Læresamtalen blir med dette en læringsfremmende aktivitet. Idédugnad er et kjent begrep. Å starte opp et nytt tema med idédugnad vil bety at de kunnskapene elevene har om et tema fra før, vil bli skrevet opp på tavla og /eller i arbeidsboka. Dette kan også gjøres individuelt ved at elevene i arbeidsboka noterer ned stikkord om det de tror de kan, før undervisningen starter. Uansett hvilken strategi som velges, så er hensikten den samme: å koble ny viten opp mot tidligere kunnskaper. Den nye informasjonen må integreres i leserens forforståelse og forstås ut fra dette.

C**LESEFOKUS**

For å få elevene til å være oppmerksomme mens de leser, må lærerne sørge for at den aktiveringen av elevenes forståelsesgrunnlag som skjedde i læresamtalen, bringes inn i selve leseprosessen. Når elevenes forforståelse knyttes sammen med spørsmålene til teksten, vil elevene få et leseformål og fokus for lesingen før selve lesingen tar til. Vi mener at det viktigste i faglig lesing er at elevene lærer å lese med spørsmål eller problemstillinger i tankene.

D**LES TEKSTEN PÅ NESTE SIDE**

Selve lesingen kan skje individuelt, gruppevis eller klassevis. Det kan være stillelesing, frivillig høytlesing eller støttet lesing gjennom korlesing.

E**OPPGAVER**

Oppgavene skal hjelpe elevene med å øke forståelsen av det de har lest, ved at de må sette egne ord på det de har forstått. Oppgavene skal styrke elevenes kunnskap om tekster, bruk av strategier og fagkunnskap.

De to første oppgavene i alle tekstene inneholder elementer hvor elevene blir utfordret til å ta i bruk tankekart og kolonnenotat på egen hånd og å svare på spørsmålene som de skulle ha i hodet mens de drev faglig lesing. De to neste oppgavene varierer fra tekst til tekst, men vi har lagt vekt på å utfordre både høyre og venstre hjernehalvdel gjennom å lage og tegne ikke-kontinuerlige tekster tilsvarende det de nettopp har lest. Mange av oppgavene er lagt opp slik at elevene kan jobbe parvis, men det kan også jobbes individuelt med dem.

Vi ser for oss at oppgavene besvares skriftlig, fordi det vil gi både elevene og lærerne innsikt i om forståelsen av teksten er god. Skriftlighet stiller større krav til elevens forståelse, fordi det tenkte må omformes til det skrevne. For enkelte elever kan dette være en utfordring, og da kan arbeidet støttes for eksempel gjennom bruk av pc med tekst-til-tale-program, stavekontroll eller tankekartprogram og lydfiler.

F**JEG HAR LÆRT**

Vi er opptatt av at elevene skal reflektere over det de fikk ut av å lese og arbeide med teksten, og hva de lærte av selve arbeidsmåten. Det er nettopp det som er poenget med organiseringsstrategiene – det skal bli lettere for elevene å nå målene med lesingen – enten det er å finne informasjon i et diagram, å forstå forklaringen i fotnoten etc. Det er ingen vits i å fokusere på og lære om strukturelle virkemidler dersom det ikke øker elevens læringsutbytte. Derfor er det viktig at elevene uttrykker hva de har funnet ut eller forstått gjennom å lese teksten eller å ha organisert stoffet på en bestemt måte. Da har de muligheten til å knytte strategibruk og egen læring

sammen, og de kan reflektere omkring eget leseutbytte og egen forståelse.

Derfor bør læresamtalen også gjennomføres i etterkant av lesingen, når elevene selv skal reflektere rundt egen læring. Denne læresamtalen bør skje i fellesskap med resten av klassen, slik at den kan følge opp samtalen klassen hadde før lesingen. Spørsmål i denne samtalen bør være styrende fra lærernes side, men samtidig må det være åpne spørsmål. Det kan for eksempel spørres om:

- Hva tror dere er grunnen til at vi ble bedt om å lese bildet/ tabellen/faktaboksen/teksten under diagrammet før vi leste teksten?
- Hva tror dere er grunnen til at vi måtte sette fingeren på fotnoten/faktaboksen/teksten under tabellen før vi leste teksten?
- Læresamtalen forberedte dere til å lese. Hvordan opplevde dere lesingen etter først å ha lest spørsmål til teksten?

Vi oppfordrer lærerne til også å samtale med elevene uten å stille spørsmål. Under refleksjon er det viktig at elevene kan bidra med sine tanker, uten at de skal trenge å bekymre seg for om svaret er riktig. Be elevene si ting som kan synliggjøre deres forståelse og læringsutbytte, faglig sett. Som lærer kan du for eksempel si:

- Si noen ting du mener det er viktig å gjøre når du ser denne teksten/opp-gaven.
- Fortell meg hvordan du vil lese denne tabellen.
- Gjengi med egne ord det du mener er viktig i denne teksten.

For å imøtekomme så mange elevers læringspreferanser som mulig er det viktig med variasjon i metodevalg når kunnskap skal oppsummeres. Idédugnad fungerer ved oppstart av et tema, men den fungerer også glimrende når elevene skal oppsummere hva de har lært. Læresamtalen representerer den muntlige varianten, mens idédugnad – enten på tavla eller i arbeidsboka – tilgodeser den visuelle delen av elevgruppa.

Elevenes tilbakemeldinger i denne siste læresamtalen vil synliggjøre behovet for eventuelt å fokusere ytterligere på de strukturelle virkemidlene eller elevenes forståelsesgrunnlag. Hensikten er å øke elevens forståelse av hva tekstene handler om, gjennom en strukturert og systematisk leseopplæring i fagene.

Den siste teksten

Temaet dyr er bevisst valgt både i slutteksten og i modelleringstekstene, fordi temaet inkluderer og engasjerer de fleste barn uansett kjønn, geografisk tilhørighet og religion.

Under den 13. lesekonferansen i Tallin 2003 hadde slovakiske Tanja Jelenko presentasjon av noe fra sitt arbeid, og der stod denne teksten på en poster:

«A teacher should enable students to become aware of different kinds of teaching strategies – and direct them – to a flexible use, regarding the goal of reading and the type of reading material.»

Den systematiske undervisning i leseforståelse som elevene har fått gjennom bruk av *Lesing i fagene*, kombinert med daglig fokus på leseforståelse i de nevnte fagene, skal ha gitt elevene bevissthet rundt faglig lesing. I slutteksten er det lagt opp til dialogbasert oppstart. Det betyr at lærer og elever tar fatt på teksten i fellesskap. Når elevene har fått oversikt over teksten og bakgrunnskunnskapen er koblet på, er det lagt opp til individuelt arbeid. På denne måten kan slutteksten synliggjøre elevenes utbytte av lesing i de ulike fagene og hva det er behov for å jobbe videre med.

Boka *Lesing i fagene* støtter opp under elevenes leseprosesser før, under og etter lesing, og dermed systematiseres leseopplæringen i matematikk, RLE, naturfag og samfunnsfag

Litteraturliste

Bjorvand, A. M. og E. S. Tønnesen, (2002): *Den andre leseopplæringa*, Universitetsforlaget

Bråten, Ivar (1996): *Vygotsky i pedagogikken*, Cappelen Akademisk Forlag as, 5. utgave 2008

Bråten, Ivar (red.) (2002): *Læring i sosialt, kognitivt og sosialt-kognitivt perspektiv*, Cappelen Akademiske Forlag

Det kongelige kunnskapsdepartement: Stortingsmelding nr. 23 (2007–2008): *Språk bygger broer*

Elstad, E. og A. Turmo, (2006): *Læringsstrategier. Søkelys på lærernes praksis*, Universitetsforlaget

Fredheim, Gerd (2006): *At læse for at lære. En praksisbok i læringsstrategier*, Dansk Gyldendal

Fredheim, Gerd (2006): *Elever. Lærere. Læringsstrategier*

Frost, Jørgen (2009): *Språk- og leseveiledning – i teori og praksis*, Cappelen Akademisk Forlag

Lesesenteret (2007): *Fagbok i bruk*

Pearson, David og Linda Fielding, (1991): *Comprehension Instruction*, Artikkel i: R. Barr, M.L. Kamil, P.B. Mosenthal og P.D. Pearson (Red.), *Handbook of Reading Research: Volume II*. Longman.

Utdanningsdirektoratet (2006): *Læreplanverket for kunnskapsløftet*.

Utdannings- og forskningsdepartementet, Stortingsmelding nr. 30 (2003-2004): *Kultur for læring*

Sammenheng mellom tekstene og læreplanen

MATEMATIKK			
TEKSTNAVN	TEKSTTYPE	LESEFOKUS	K-06
Bussrute	Tidtabell	Tabell og tabellforklaringer	Måling – å bruke tidspunkt og tidsintervall i enkle beregninger Statistikk – å lese og tolke tabeller
Dataspill	Statistikk	Figurer og figurtekst	Statistikk – å lese og tolke diagrammer
Take away meny	Meny	Lese for å gjøre	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i matematikk
Klovnespill	Spilleregler	Lese for å gjøre	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i matematikk
Mai 2010	Kalender	Tabell, bildetekst og fotnote	Måling – å bruke tidspunkt og tidsintervall i enkle beregninger Statistikk – å lese og tolke tabeller
Røverkjøp!	Annonse	Finne informasjon i reklame og faktaboks	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i matematikk

RLE – RELIGION, LIVSSYN OG ETIKK			
TEKSTNAVN	TEKSTTYPE	LESEFOKUS	K-06
Lysfest	Løpende tekst/ bruksanvisning	Overskrifter, bildetekst, fotnote og lese for å gjøre	Jødedom – å beskrive jødiske høytider og sentrale ritualer
Påmelding	Skjema	Overskrifter, faktaboks og tabell	Livssyn – å beskrive markeringer og sentrale seremonier innenfor humanetikken i Norge

Redd Barna	Nettsted	Overskrifter, bilde, kart og fotnote	Etikk – å forklare viktige deler av FNs verdenserklæring om menneskerettigheter og samtale om betydningen av dem
Religioner i Norge	Statistikk	Bilder, bildetekst og figurer	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i RLE
Speiderne	Lister	Overskrifter, faktaboks og tidslinje	Kristendom – samtale om kristendom, kristen livssyn og etikk

NATURFAG			
TEKSTNAVN	TEKSTTYPE	LESEFOKUS	K-06
Jordbær	Løpende tekst/ Oppskrift	Overskrifter, bildeforklaring og lese for å gjøre	Mangfold i naturen – å undersøke og beskrive blomsterplanter
Lyd	Statistikk	Overskrifter, illustrasjon og figurer	Fenomener og stoffer – å forklare lyd, hørsel og støy, og hvordan vi kan skjerme oss mot uønsket lyd
Puberteten	Løpende tekst	Overskrifter, tidslinje og fotnote	Kropp og helse – å forklare hva som skjer i puberteten Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i naturfag
Skog i Norge	Løpende tekst/ tankekart	Bilder, bildetekst og faktaboks	Mangfold i naturen - å beskrive kjennetegn ved plantearter og hvordan disse er ordnet systematisk
Virveldyr	Oversiktstabell	Tankekart og tabell	Mangfold i naturen – å beskrive kjennetegn ved virveldyr
Vår utrolige dyreverden	Innholdsfortegnelse	Innhold og faktaboks	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i naturfag

SAMFUNNSFAG			
TEKSTNAVN	TEKSTTYPE	LESEFOKUS	K-06
Barnas Turlag	Løpende tekst/ oppskrift	Overskrifter, tabell, fotnote og lese for å gjøre	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i samfunnsfag
Det Kongelige Slott	Løpende tekst	Overskrifter, faktaboks, fotnote og tidslinje	Historie – å bruke begrepet periode og vise sammenhenger mellom fortida og nåtida ved å plassere en rekke historiske hendelser på en tidslinje
Fantastisk bergkunst	Avisartikkel	Overskrifter, bildetekster og faktaboks	Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i samfunnsfag
Norden	Statistikk	Overskrifter, kart og figurer	Geografi – å lese og bruke papirbaserte kart og lokalisere geografiske hovedtrekk i Europa Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i samfunnsfag
Snøen er for alle og Hovden er for deg	Brosjyre	Innhold og kart	Geografi – å lese og bruke papirbaserte kart Grunnleggende ferdighet – å kunne lese i samfunnsfag

Lesing i fagene - Lærerveiledning

© 2010 GAN Aschehoug, Oslo
Elevboka: ISBN 978-82-492-1284-2
1. utgave / 1. opplag 2010

Forfattere: Gerd Fredheim og Marianne Trettenes
Fagkonsulent: Vigdis Refsahl
Redaktør: Nora Brox
Grafisk design: Nygaard Design og Marius Nilsen

Alle henvendelser om forlagets utgivelser kan rettes til:
GAN Aschehoug
Postboks 363 Sentrum
0102 Oslo
E-post: forlag@gan.aschehoug.no
www.gan.aschehoug.no

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med GAN Aschehoug er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning, og kan straffes med bøter eller fengsel.